

Motion till riksdagen 2005/06: MJ351

av Maria Wetterstrand m.fl. (mp, -)

Folkhälsa

Motionen delad mellan flera utskott

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Bakgrund.....	5
Sakområden med åtgärdsförslag	5
Livsmedel.....	5
Socker.....	6
Gröna miljöer	7
Buller.....	7
Motion – rörelse	8
Alkohol.....	9
Tobak	10
Narkotika.....	11
Psykisk hälsa	12
Jämställdhet.....	13
Hiv, sexualitet och reproduktiv hälsa	14
Demokrati och frihet	15
Kortare arbetstid.....	15
Mobilstrålning	16
Elöverkänslighet.....	17
Spelberoende.....	17

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av tydlig och lättförstådd kundinformation för att stärka konsumentens möjlighet att prioritera näringsriktiga, hållbara och nyttiga livsmedel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att krav skall ställas i all offentlig upphandling på ekologiska och närproducerade livsmedel som ett förstahandsalternativ.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att låta regeringen utreda eventuella hälsoeffekter av punktskatter på socker och onyttiga fetter.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av ändrade regler för ingrediensmärkning så att sockerhalt i livsmedelsindustrins produkter alltid tydligt framgår.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att låta utreda de eventuella riskerna med artificiella sötningemedel.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av innehållsdeklarationer av godis.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om vikten av att i alla sammanhang där så är möjligt beakta åtgärder för att minska luftföroreningarna i syfte att förbättra folkhälsan.³
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att en inventering skall genomföras av vilka åtgärder kommunerna har vidtagit för att minska bullret i respektive kommun.³
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en nationell lag med fastställda gränsvärden för ljudnivåer i offentliga lokaler.⁴
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regler bör utarbetas för att bullerfria rekreationsområden skall kunna inrättas.³
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att diskrimineringen av kvinnor när det gäller ekonomiskt stöd och fördelning av träningslokaler för motion och idrott inte är acceptabel.⁵
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om mer motion i skolan.⁶
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att statligt stöd till motion och idrott i än högre utsträckning skall kanaliseras till flick-, pojk- och breddidrotten.⁵
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att det behövs särskilda insatser för att främja invandrades folkhälsa.⁴
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att låter utreda hur stödet till idrotten påverkas vid en avreglering av spelmarknaden.⁵

Fel! Okänt namn på

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att den s.k. idrottsmiljarden skall göras om till en "folkhälsomiljard".⁵
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den restriktiva svenska alkoholpolitiken skall upprätthållas med en bibehållen skattenivå.²
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige skall agera kraftfullt för en hög miniminivå på alkoholskatter inom EU.²
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige, med hänsyn till folkhälsan, snarast skall återinföra införselkvoter för alkohol i nivå med dem som gällde före EU-inträdet.²
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regelverken för tobaksförsäljning behöver skärpas och att regeringen skall låta utreda huruvida licensiering av tobakshandeln är en lämplig metod.⁴
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att initiativ är nödvändiga för att stärka icke-rökarnas möjligheter att slippa utsättas för passiv rökning i sina bostäder samt så långt möjligt även i offentliga miljöer.³
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tillgång till särskilda avgiftningsplatser för kvinnor som missbrukar narkotika.⁴
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att snarast ta fram ett nationellt handlingsprogram för hur den psykiska hälsovården skall utvecklas inom primärvården.⁴
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att ta fram könskonsekvensanalyser av reformer som vårdgarantin, läkemedelsreformen och arbetet med att ta fram prioriteringslistor.⁴
25. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen 5 kap. 11 §, i enlighet med vad som anförts i motionen.⁴
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att forskningen kring mäns våld mot kvinnor behöver stärkas.⁴
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ta fram nationella gränsvärden för strålning från mobiltelefoner.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att staten skall gå före i sin egen upphandling och enbart köpa märkta lågstrålande telefoner.¹
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att krav bör ställas på tillverkare av mobiltelefoner att tydligare redovisa strålningsvärden i sin marknadsföring.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör göra en kunskapssammanställning över hur elöverkänsligas behov möts.⁴

Fel! Okänt namn på

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att tillsätta en utredning för att öka kunskaperna om de skadliga sidorna av spel och spelande samt föreslå åtgärder för att hantera den oroande utvecklingen på området.⁴
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att annonsering och reklam för alla spel om pengar skall förbjudas.⁵

¹ Yrkandena 2 och 28 hänvisade till FiU.

² Yrkandena 3 och 17–19 hänvisade till SkU.

³ Yrkande 7, 8, 10 och 21 hänvisade till BoU.

⁴ Yrkandena 9, 14, 20, 22–26, 30 och 31 hänvisade till SoU.

⁵ Yrkandena 11, 13, 15, 16 och 32 hänvisade till KrU.

⁶ Yrkande 12 hänvisat till UbU.

Bakgrund

Folkhälsa är ett mycket vitt begrepp, som sträcker sig över i stort sett alla livets områden. Till de faktorer som påverkar vår hälsa hör maten vi äter, vår omgivande miljö, motion, konsumtion av alkohol, narkotika och tobak, möjlighet till självbestämmande och delaktighet, sociala nätverk osv. Medan hälsa kan ses som en resurs för individen utgör folkhälsa ett mål för samhället. Förslag för en bättre folkhälsa kan alltså läggas fram inom en lång rad områden. Det är värt att notera Världshälsoorganisationens definition: "Hälsa är inte bara frånvaron av sjukdom utan ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande." Statens folkhälsoinstitut definierar folkhälsoarbete som "planerade och systematiska insatser för att främja hälsa och förebygga sjukdom. En uttalad avsikt är att påverka faktorer (frisk-, skydds- och risk-) och förhållanden (struktur och miljö) som bidrar till en positiv hälsoutveckling på befolkningsnivå. Insatserna kan vara samhälls- och/eller grupp-, respektive individinriktade."

Miljöpartiet de gröna anser att den framtida hälso- och sjukvården i mycket större utsträckning skall ägna sig åt att förebygga sjukdom och ohälsa i stället för att som nu lägga resurserna på att reparera redan inträffade skador. Det bästa är naturligtvis åtgärder som kan bidra till att människor inte alls behöver bli sjuka eller uppleva ohälsa.

I den här motionen lägger vi fram förslag inom några av de områden som vi anser har stor betydelse för folkhälsan, däribland förslag på utredningar om punktbeskattning av vissa varor.

Sakområden med åtgärdsförslag

Livsmedel

Vi behöver mat som är rik på näringsämnen och fri från miljögifter, antibiotika, tillväxthormoner, bakteriesjukdomar och bestrålning. På senare år har våra levnadsvanor skapat hälsoproblem: Felaktig kost kan orsaka bl.a. cancer, hjärt-kärlsjukdomar och diabetes, men också psykiska problem genom brist på ämnen.

Om man läser en kosttabell från 1940-talet stämmer inte värdena med dagens verklighet för mineraler och energiinnehåll i olika enskilda produkter. Odlingsmetoder med konstgödning har lett till större vattenhalter och svagare cellväggar, och därmed sämre hållbarhet och smak. Vikt, volym och utseende är reklamvänliga egenskaper som gynnar försäljning. Vi anser därför att samhället bör underlätta för kunden att blunda för dessa egenskaper och i stället uppmärksamma näringsinnehåll, hållbarhet, nytta och arom hos livsmedlen.

Miljöpartiet vill öka satsningarna på offensiv information om matens betydelse för hälsan. Stat, kommuner och landsting handlar årligen för 400 miljarder kronor och kan med sina inköp styra produktionen i ekologisk riktning. Krav bör därför ställas i all offentlig upphandling på ekologiska och närproducerade livsmedel.

Fel! Okänt namn på

socker

Ett växande folkhälsoproblem är fetma och övervikt, inte minst hos barn. I Sverige är nu över hälften av männen, en tredjedel av kvinnorna och ungefär en femtedel av barnen överviktiga eller feta. Andelen människor med fetma, som kan leda till allvarliga hälsorisker, har fördubblats sedan 1980. Felaktig kost kan orsaka både cancer och hjärt-kärlsjukdomar. Faror finns med för lite fibrer, för mycket onyttiga fetter, socker och salt. På senare tid har ”sockerfällan” uppmärksammats allt mer, bl.a. har hög läskkonsumtion i flera undersökningar visat sig vara förknippat med övervikt. Detta kan förklaras av att socker i flytande form inte ger samma mättnadskänsla som kolhydrater i fast form. Problemen med fetma och övervikt kan övervinnas med ändrade kostvanor och mer fysisk aktivitet.

I dag används ekonomiska styrmedel med framgång i folkhälsoarbetet, när det gäller t.ex. punktskatter på tobak och alkohol. Däremot intar Sverige en särställning i Norden genom att inte beskatta vare sig läsk, choklad eller annat godis. Punktbeskattning på läsk/godis tillämpas i ett antal länder: USA, Kanada, Belgien, Danmark, Finland, Holland och Norge. Högst är läskskatten i Danmark med 2 kronor per liter, och där har konsumtionen tydligt följt prisnivån. En motsvarande skatt i Sverige skulle kunna leda till en minskning av läskkonsumtionen på upp till 22,5 procent, enligt Statens folkhälsoinstitut. För fetter gäller att smör, kallpressade oljor och fet fisk ofta är nyttiga, medan det onaturliga fettet, främst det härdade, kan vara skadligt. För att införa punktskatter på onyttiga fetter och socker behöver flera gränsdragningsfrågor lösas. Är det råvaran eller färdiga produkter som skall beskattas, och i vilket led i försäljningen skall skatten tas ut? Hur påverkas gränshandeln vid olika prisnivåer osv.? Miljöpartiet vill låta regeringen utreda vilka hälsoeffekter som kan uppnås med en punktbeskattning på socker och onyttiga fetter.

Vi äter mer socker nu än tidigare eftersom sockret är dolt i maten: Svensken äter socker motsvarande 35–40 sockerbitar per dag. Rekommenderat maxintag motsvarar 16 sockerbitar, dvs. 10 procent av kroppens näringsintag bör komma från socker. Socker finns inte bara i godis utan också i fruktyoghurt, ketchup och frukostflingor samt inte minst i läsk. Idag är det svårt som konsument att lokalisera det vanliga sockret, eftersom producenten inte har något krav på sig att uppge exakt sockerhalt, bara att ange ingredienserna i fallande skala. Detta anser vi är otillräckligt. Livsmedelsindustrin bör därför få i uppdrag att snarast ändra sin ingrediensmärkning så att det tydligt framgår vilken sockerhalt produkten innehåller.

I dag är söta produkter ofta riktade till barn, med fantasifulla omslag och glada färger som gör att barnen knappast sträcker sig efter de hälsosammare alternativen. Vi anser att förpackade livsmedel och godis skall förses med innehållsdeklarationer som tydligt visar innehåll av exempelvis socker och fett per 100 gram. Lös-viktsgodis bör ha en tydlig innehållsdeklaration som i butiken finns lättillgänglig för konsumenten.

I dag används artificiella sötningsmedel i många s.k. light-produkter. Dessa kan innebära risker, som ännu inte är fullt utforskade. T.ex. har aspartam en förmåga att i kroppen under vissa betingelser bilda giftig fenylalanin,

metanol och formaldehyd. Miljöpartiet anser att regeringen skall låta utreda de eventuella riskerna med artificiella sötningsmedel.

Gröna miljöer

Vår omgivande miljö är av stor betydelse för folkhälsan. Ren luft, rent vatten och gröna miljöer är grundläggande, liksom goda kunskaper om hur främmande ämnen påverkar vår hälsa. Yrkanden som gäller kemikaliseringen av vår vardagsmiljö kopplat till folkhälsan har vi samlat i motionen Kemikalie-exponeringens konsekvenser för folkhälsan, MJ592.

Luftföroreningar skadar barns lungor för livet, och förkortar i dag våra liv lika mycket som trafikolyckor. Nedsatt lungkapacitet är en riskfaktor som ökar dödligheten i både lungsjukdomar och hjärt-kärlsjukdomar. Förhållandevis låga nivåer av partiklar och kväveoxid ger tydliga effekter, och det är biltrafiken som är huvudkällan till de skadliga ämnena. Vi anser att avgaskraven måste skärpas så att bättre reningsmetoder, miljövänligare drivmedel och bättre motorer tas fram. Nollutsläpp skall eftersträvas. Ny forskning har även visat att partiklar som slits upp från vägbanan och sprids i luften har stora hälsorisker. Vi arbetar för minskat onödigt bilanvändande och ökade satsningar på kollektivtrafiken. För att utsläppen skall minska är det viktigt att människor uppmanas att utnyttja kollektiva färdmedel, till samåkning och till att gå och cykla i större utsträckning än i dag.

Gröna miljöer har stor betydelse, både för människors välbefinnande och som lunga åt staden. Grönskan renar luften från stoft och avgaser, dämpar buller och påverkar även stadens klimat positivt genom att grönskan dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader. Vi ser det därför som viktigt att kommunerna kartlägger och inventerar sina grönområden. Målet bör vara att öka medborgarnas kunskaper om gröna miljöers betydelse och därmed öka förståelsen för den kommunala kostnaden, samt sist men inte minst öka användningen av de gröna miljöerna.

Den gröna skatteväxlingen är viktig för att minska de miljöstörande faktorerna i vår omgivning och därigenom skapa förutsättningar för bättre folkhälsa. Kunskaperna kring sambanden mellan vår hälsa och skadliga faktorer i miljön är otillräckliga i dag. Därför behövs stöd till tvärvetenskaplig forskning.

Buller

Att ständigt utsättas för ljud och oljud framkallar stress. Nära 1 miljon människor besväras av buller i sina bostäder och 1,6 miljoner störs av vägtrafikbuller. Varje år drabbas ett antal människor av hörselskador i miljöer med för höga ljudnivåer. Enligt Hörselskadades Riksförbund har 1,5 miljoner svenskar någon form av tinnitus, varav 50 000 mycket svår. Nya studier har visat ett samband mellan trafikbuller och högt blodtryck, som är en av de starkaste riskfaktorerna för att få hjärtinfarkt (Arbets- och miljömedicin, Centrum för folkhälsa, Stockholms läns landsting).

Vi anser att problemen med buller skall ha hög prioritet i folkhälsoarbetet. Därför bör regeringen ge lämpliga myndigheter, t.ex. länsstyrelserna, i upp-

Fel! Okänt namn på

drag att lämna förslag på åtgärder. Länsstyrelserna bör även inventera vilka åtgärder kommunerna vidtagit för att minska bullret i respektive kommun. Vi vill se mer forskning kring dels buller och dess påverkan på människors hälsa, dels kring hur bullret från bilarna och bilåkandet kan minska. Möjligheten att införa generella föreskrifter för att begränsa ljudnivåer i offentliga lokaler, i linje med miljöbalkens intentioner, bör utredas. Vi anser att en nationell lag med fastställda gränsvärden för ljudnivåer i offentliga lokaler bör införas. Bullerfria rekreationsområden behövs, i exempelvis fjäll- och skärgårdsmiljöer, med strängare regler för motorbåtar, snöskotrar och annat som annars förorenar tystnaden.

Motion – rörelse

Fysisk aktivitet är viktig både för den psykiska och fysiska hälsan. Ett av de senaste exemplen på detta är forskning som visar att män som lider av kärlekskramp mår bättre av 20 minuters cykling per dag än av s.k. ballongsprängning. Motion förebygger sjukdomar och besvär, och motverkar övervikt. Regelbunden fysisk aktivitet leder också till att man mår bättre genom att man blir avstressad samtidigt som man får mer ork och energi. I Sverige är idrottsrörelsen den största folkrörelsen och dess verksamhet har mycket stor betydelse för folkhälsan. Det offentliga bör fortsätta att arbeta aktivt för att fler redan i unga år skall se motion som ett naturligt inslag i vardagen. Kommunerna bör även se över och förbättra säkerheten längs barnens skolvägar, så att de i större utsträckning kan välja att gå eller cykla till och från skolan.

Miljöpartiet anser att själva begreppet idrott måste breddas. Det viktiga är att man rör sig, och utöver idrott och motion kan begreppet ”rörelse” användas. I skolan behöver detta inte ske i en traditionell gymnastiksal utan kan minst lika bra, eller t.o.m. bättre, ske på andra ställen. En lång promenad i skogen ger både rörelse och naturupplevelser. Man slipper då också det ibland destruktiva momentet med tävlan och jämförelse, som oftast sker under en traditionell idrottslektion. Detta bör man komma bort från. Idrott kan också vara dans och så mycket annat, det viktiga är den fysiska aktiviteten. Det naturliga vore att varje skola ges goda förslag på att förbättra förutsättningarna för ökad fysisk aktivitet i skolan. Det måste skapas tid och plats i skolan för alla elever att varje dag kunna ha ett pass med rörelse.

Unga och gamla, kvinnor och män – alla borde vi ha samma rätt till samhällets olika arenor för träning. Så är det inte i dag, flickor och kvinnor diskrimineras genomgående. Därför måste damidrotten ges bättre villkor, ekonomi och träningstider.

Samhällets resurser skall i första hand kanaliseras till flick-, pojk- och breddidrotten, dvs. den del av idrotten där de allra flesta kan vara med. Till breddidrotten räknar vi också handikapp-, korp- och motionsidrott.

Studier har visat att det i flera invandrargrupper är vanligare att inte motionera än det är bland infödda svenskar (bl.a. Socialstyrelsens rapport, 2000:3). Det är också vanligare att lågutbildade inte motionerar på sin fritid än att högutbildade inte gör det. För att öka invandrades, speciellt kvinnors och flickors, möjligheter till motion, har man i en del kommuner infört speci-

Fel! Okänt namn på

ella tider för kvinnor att besöka badhus. På en del ställen har man också haft grupper av kvinnor som lärt sig cykla. Detta är bra exempel på hälsosatsningar, som även kan motverka utanförskap i samhället.

Det behövs en övergripande strategi för hur samhället skall kunna stödja ideella verksamheter i framtiden. Många verksamheter får stöd genom att överskottet från det svenska spelmonopolet fördelas till bl.a. idrottsverksamhet. Idrotten är med andra ord spelberoende och dess framtida finansieringsbas riskerar att bli rejält urholkad i takt med den utveckling vi för närvarande ser på spelmarknaden, där Internetspelbolagen tar en allt större andel. Miljöpartiet vill inte ha en avreglerad spelmarknad av flera skäl. Dels befarar vi ett ökat individuellt spelberoende med sociala tragedier som följd och med en ökad belastning för kommunernas socialförvaltningar, dels ser vi att pengarna till idrottsrörelsen minskar. Miljöpartiet vill därför att regeringen skall utreda hur idrottens stöd påverkas vid en avreglering av spelmarknaden.

Den s.k. Idrottsmiljarden, eller Handslaget som projektet också kallas, innebär att idrottsrörelsen får en miljard kronor under åren 2002 till 2005. Idrottsrörelsen å sin sida tar på sig att bl.a. fördjupa sitt samarbete med skolorna. Idrottsmiljarden är en del av arbetet för att öka den fysiska aktiviteten bland elever i skolan. Syftet är att skapa förutsättningar för att få andra barn än de som redan är aktiva inom idrotten att vilja röra på sig. Pengarna kommer från överskottet i AB Svenska Spel. Projektet fick 300 miljoner kronor under 2005. Det är ett lovligt projekt och det finns anledning att fundera över ett mer långsiktigt bidrag när projektet avslutas och utvärderingen är gjord. En invändning kan göras mot att särskilt stödja fysisk aktivitet som innebär tävling. Vi föreslår därför att "idrottsmiljarden" görs om till en "folkhälsomiljard" i samband med att avtalet med Riksidrottsförbundet löper ut. Fysisk aktivitet som inte innehåller tävlingsmoment är väl så viktig för folkhälsan och vänder sig till betydligt bredare grupper.

Alkohol

Alkoholkonsumtionen är ett av de främsta folkhälsoproblemen i dag. Sedan Sverige inträdde i EU har alkoholkonsumtionen ökat med över 30 procent. De negativa konsekvenserna av detta, t.ex. i det ökande antalet alkoholförgiftningar, har nu börjat märkas. I dag beräknas samhällets totala kostnader för alkoholen till 160 miljarder kronor per år, en ökning från 110 miljarder 1998. I summan räknas in produktionsbortfall på grund av dödsfall, förtidspensionering, sjukfrånvaro, arbetshandikapp, sjukvård, socialvård, kriminalvård, egendomsskador och förebyggande åtgärder. Andra parametrar, som förlorad livskvalitet och otrygghet, är svårare att mäta. Våld i hemmet har mycket ofta en koppling till alkoholbruk. Tredje part och anhöriga får ofta stora och ekonomiska problem och livslånga störningar, förutom rent fysiska skador som kan förekomma. Mellan 5 000 och 7 000 människor dör varje år av sjukdomar eller skador relaterade till alkohol. 16 000 bilister beräknas dagligen köra i påverkat tillstånd och närmare vart tredje dödsfall i trafiken är alkoholrelaterat.

Fel! Okänt namn på

Vi vill värna en restriktiv alkoholpolitik genom ett bibehållande av Systembolaget, höga alkoholskatter och alkoholfria miljöer. Skatten på alkohol skall vara hög för att dämpa konsumtionen, begränsa missbruket och bidra till att täcka samhällets kostnader för dess konsekvenser. Fler alkoholkontroller i trafiken behövs liksom skärpta gränskontroller. Det är viktigt att polisen ges särskilda resurser för att bekämpa brottsligheten kring olaglig alkoholhantering. Även Tullverket måste tillföras resurser för att kunna upprätthålla en nivå på gränskontrollen så att illegal införsel av alkohol och vidareförsäljning kan minimeras.

EU-medlemskapet har inneburit kraftigt ökade införselkvoter för alkohol. Fram till 1999 var det tillåtet att, per person och resa, föra in 1 liter sprit eller 3 liter starkvin, 5 liter vin och 15 liter öl. Numer är det tillåtet att ta in 10 liter sprit och 20 liter starkvin, 90 liter vin och 110 liter öl per person och resa. Vi tror att de stora tillåtna införselkvoterna och de lägre priserna utomlands starkt bidrar till den illegala alkoholförsäljning vi dagligen får rapporter om. Miljöpartiet anser därför att Sverige skall agera kraftfullt inom EU för höga minimiskatter på alkohol. Sverige bör också återinföra de begränsade införselkvoter på alkohol vid resor från andra EU-länder som vi hade tidigare. Enligt artikel 29 i EG-fördraget har ett land rätt att införa importrestriktioner om beslutet grundar sig på hänsyn till intresset att skydda människors hälsa. Här måste Sverige våga gå före och, med hänvisning till folkhälsan och artikel 29, hävda rätten för ett enskilt medlemsland att driva en egen mer restriktiv alkoholpolitik än den EU står för.

Tobak

Tobaksrökning är en av de viktigaste orsakerna till hjärt-kärlsjukdomar bland både kvinnor och män. Lungcancer är idag den vanligaste dödsorsaken bland cancersjukdomarna i världen. Rökning är en viktig orsak till cancer i struphuvud, munhåla, svalg och matstrupe. Också passiv rökning leder till allvarliga hälsoförsämringar och orsakar minst 500 dödsfall per år i Sverige. Bland flera invandrargrupper är dagligrökning betydligt vanligare än bland infödda svenskar, och det kan därför behövas särskilda åtgärder riktade till invandrare i det förebyggande arbetet.

Åtgärder mot tobaksbruket är bland de mest kostnadseffektiva åtgärder som finns för att förbättra folkhälsan. År 2001 var exempelvis kostnaderna för tobaksrökningen sju gånger så höga som landstingens samlade underskott på 3,5 miljarder kronor. Miljöpartiet vill att kraftigt höjda skattesatser på tobaksvaror skall kombineras med reklamförbud för tobaksvaror. Vi arbetar för ökad information i skolan och i samhället i övrigt om tobakens skadeverkningar.

Inom EU orsakar tobaksbruket över 500 000 dödsfall i EU varje år. Samtidigt ger EU stora ekonomiska stöd till tobaksproducenterna. Totalt uppgår stödet till tobakssektorn till nära 1 000 miljarder euro (9 miljarder kronor) årligen. Det är 300 gånger så mycket som exempelvis Statens folkhälsoinstitut hade i anslag till tobaksförebyggande insatser förra året. Vi anser att rege-

ringen skall agera i EU för att subventionerna till tobaksproducenterna skall stoppas helt.

När apotekets monopol nu troligen luckras upp kan fler få tillstånd att sälja nikotinavvänjningsmedel, trots att det är visat att dessa kan leda till beroende utan föregående rökarkarriär. Miljöpartiet anser att försäljningen av nikotinavvänjningsmedel och tobak borde gå att samordna, så att regelverken för tobaksförsäljning därmed skärps.

Rökförbudet på krogarna är en succé, men fortfarande är det svårt för dem som inte röker att vistas på många platser i samhället utan att utsättas för passiv rökning. Vi anser att ett nästa steg kan vara att göra fler offentliga platser utomhus rökfria. Självklart är det svårare att utomhus avgränsa områden för rökare, men försök bör ändå göras. För rökarna kan det underlätta till att röka mindre (eller ta steget till att sluta) om tillgängligheten begränsas ytterligare.

Även i flerfamiljshus kan passiv rökning vara ett stort problem. Moderna bostäder är ofta byggda med centrala ventilationssystem som innebär att bostaden är utsatt för undertryck. Detta leder till att tobaksrök från en balkong lätt tränger in i en annan lägenhet om ett fönster står öppet. Idag finns det inget skydd för en rökfri familj om en storrökare flyttar in i lägenheten under och använder sin balkong för att de egna barnen skall slippa bli utsatta. Vi föreslår därför att regeringen snarast tar initiativ för att stärka icke-rökarnas möjligheter att slippa utsättas för passiv rökning i sina bostäder och så långt möjligt i offentlig miljö.

Narkotika

Målet för narkotikapolitiken kan aldrig vara något annat än ett samhälle helt fritt från droger. Vi vill att frivilligorganisationer, ungdomsmottagningar och tonårsbyråer som arbetar för ett drogfritt samhälle skall få ökat moraliskt och ekonomiskt stöd. Glorifieringen av droger behöver motverkas. Samhället skall ha en mycket sträng syn på narkotika, och drogliberala grupper måste bekämpas aktivt. Fler missbrukare måste ges möjlighet till både avgiftning och fortsatt kvalificerad behandling. Sprututbyte, där det förekommer, i syfte att minska risken för spridning av hepatit och hiv, får inte påverka ansträngningarna för ett narkotikafritt samhälle och skall kombineras med avgiftningsplatser, behandling osv. De olika länkarna i vårdkedjan måste samarbeta och samordnas bättre för att missbrukare inte skall skickas runt mellan myndigheter.

Avgiftning och missbruksvård, som mycket övrigt i samhället, har byggt på att män är normen. Kvinnor har blivit inlagda för avgiftning på avdelningar där både män och kvinnor vistas. Många missbrukande kvinnor har miss-handlats och utsatts för våld av män i sin omgivning. Detta innebär att när en kvinna är på avgiftning, kan också hennes ”plågoande” vara där. Kvinnor behöver stöd av andra kvinnor så att de kan hjälpa varandra med de problem som är kvinnospecifika. Det behövs lugn och ro för att orka ta sig ur missbruk, inte minst vid avgiftningstillfället. Då skall man inte behöva vara rädd

Fel! Okänt namn på

för att utsättas för hot och våld. Det måste därför bli en rättighet, i landets alla delar, att ha tillgång till avgiftningsplatser för enbart kvinnor.

Psykisk hälsa

Många av de nutida besvären hänger intimt samman med människans levnadsvillkor och psykosociala faktorer. Under 1990-talet ökade arbetslösheten och sjukskrivningar samtidigt som det sociala skyddsnetet försämrades. I spåren av detta följde ekonomiska problem och en ökning av psykiska symptom. Det handlar inte enbart om personer med psykiatriska diagnoser utan också om tillfälliga psykiska kriser. Enligt Socialstyrelsen är det den psykiska ohälsan, som i första hand inte kräver behandling av medicinska specialister, som har ökat. Det gäller t.ex. ångest- och depressionstillstånd. Ökningen är större bland kvinnor än bland män. Även hos barn och ungdomar har ångeststörningar och depressioner blivit vanligare. Beredskap måste finnas för tidiga insatser för barn och unga i samarbete mellan anhöriga, barn- och ungdomspsykiatri, barnvårdscentraler, förskolan, skolan, ungdomsmottagningar, fritidsverksamheten och andra i barns och ungas närhet. Ämnet behandlas ytterligare i motionen Barn i vår tid, So699.

Vi vet också från en rad studier att psykisk ohälsa är omfattande bland invandrare i Sverige. Socialstyrelsens rapport 2000:3 pekar på sambanden mellan otrygghet och psykisk ohälsa, som delvis kan bero på traumatiska krigs- och våldsupplevelser, förlust och separation från släkt och vänner. Integrationsverkets undersökningar visar att fler flyktingar mår sämre idag. Det tar därför längre tid innan de kan komma in i samhället. Därför vill Miljöpartiet att invandrades hälsa på ett bättre sätt uppmärksammas i folkhälsoarbetet.

Förebyggande insatser i samhället är viktiga för en god psykisk hälsa hos befolkningen. Vi anser att psykosociala och miljömässiga faktorer skall ges större tyngd inom psykiatri, där den medicinska synen fortfarande dominerar. Komplementär och alternativ medicin, utprovade enligt vetenskap och beprövad erfarenhet, liksom psykoterapeutiska metoder skall vara en naturlig del i all vård. Människor med komplexa vårdbehov som funktionshinder, kroniska sjukdomar, neuropsykiatriska problem eller missbruk måste ges samma möjligheter som andra att få psykiatrisk hjälp.

För de flesta människor är vårdcentralen den första och självklara kontakten vid alla slags svårigheter, det kan vara kroppsliga eller psykiska symptom och sjukdomar, livskriser och problem. Var tredje patient i väntrummen på vårdcentralerna skattar sin psykiska hälsa som dålig, men hos vårdcentralerna ligger tyngdpunkten alltså på att ta hand om människors kroppsliga symptom. Positiva exempel finns där man förändrat och utvecklat primärvården, t.ex. genom psykologsamverkan, och därmed kunnat möta patienter med psykiska besvär med adekvat vård. Projekt har visat att många patienter blir hjälpta med ganska korta psykologinsatser. Tidiga insatser med rätt behandling för olika typer av psykiska besvär besparar samhället kostnader genom minskade sjukskrivningskostnader, minskad läkemedelsförbrukning och minskad vårdkonsumtion. Kunskaper och metoder finns alltså, det som saknas är samlade insatser. Enligt regeringens nationella handlingsplan för ut-

veckling av hälso- och sjukvården skall primärvården utvecklas till att utgöra basen inom hälso- och sjukvården. Behovet av att utveckla insatserna vid psykisk ohälsa framhålls också, men i praktiken har alldeles för lite skett. Regeringen bör därför snarast ta fram ett särskilt nationellt handlingsprogram för hur den psykiska hälsovården skall utvecklas inom primärvården.

Jämställdhet

Att män och kvinnor skall ha tillgång till samma vård borde vara en självklarhet, men så är det inte. Fortfarande är kvinnor underrepresenterade i forskningen kring vård och behandling samt nya läkemedel. Könsspecifik granskning och information saknas ofta, vilket får allvarliga konsekvenser. Ett exempel är hjärt-kärlsjukdomar, som fortfarande allmänt ses som en manssjukdom trots att det är den vanligaste dödsorsaken även bland kvinnor. En studie av SOS-samtalen i Göteborg visade att männen oftare än kvinnorna bedömdes vara i livshotande tillstånd, vilket gjorde att kvinnorna fick vänta längre på ambulans. I genomsnitt tog det en timme längre innan en hjärtsjuk kvinna kom till sjukhus än en man. Att kvinnor kan uppvisa andra symtom är okänt och misstolkas ofta. Ett annat exempel är en studie från Stockholm om psoriasisbehandling. Den visade att män får fler behandlingar på hudmottagningen medan kvinnor får hämta ut sin medicin på recept och smörja in sig själva. Ojämlig vård på detta sätt är naturligtvis inte acceptabelt. Miljöpartiet ser det som självklart att genusperspektivet skall genomsyra all vård och omsorg. Socialstyrelsen har pekat på att det saknas könskonsekvensanalyser av reformer som vårdgarantin, läkemedelsreformen och arbetet med att ta fram prioriteringslistor. Vi vill att sådana analyser tas fram.

Det faktum att kvinnor och män bemöts olika, har olika förutsättningar och olika förväntningar på sig själva beror på rådande könsroller som skapas av omgivning, strukturer och samhälle. En kvinnas rätt att bestämma över sitt liv är alltid lika viktigt. Om hon inte vill föda barn är abort ytterst ett ansvarsfullt beslut från en kvinnas sida. Kvinnan skall stödjas i sitt val och både kvinnan och mannen skall ha rätt till samtal med kurator. Vi anser att samhället skall verka för att så långt som möjligt minska antalet aborter. Det finns alltid risker vid ingrepp av detta slag, och därför är förebyggande arbete och ett förhindrande av oönskade graviditeter bättre.

Det yttersta och kanske mest obehagliga beviset på mäns strukturella överordning är mäns våld mot kvinnor. Självklart är våld och hot mot kvinnorna ett samhälleligt ansvar. Kommunerna har huvudansvaret, men ytterst är det staten som har en skyldighet att garantera alla kvinnor sina mänskliga rättigheter och därmed ett liv fritt från våld och hot. Historiskt är det snarast kvinnojourerna som visat sig kunna garantera skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor. Deras arbete har varit framgångsrikt eftersom det bygger på kvinnornas egna behov och erfarenheter. Kvinnojourernas arbete, som i stor utsträckning bygger på ideellt arbete, får emellertid inte bli en ursäkt för kommunerna att inte ta sitt ansvar. Miljöpartiet vill verka för att ansvarsfördelningen mellan stat, myndigheter, kommun och de ideella jourerna görs tydligare. Dessutom behövs en skärpning av socialtjänstlagen. Lagstiftningen

Fel! Okänt namn på

(SFS 2001:453) 5 kap. 11 § bör ändras så att den blir tvingande: "Socialnämnden skall verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden skall härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation."

Mäns våld är också ett problem för män. Pojkar och män är redan från barndomen utsatta för våld, som offer eller som vittnen och genom att de i vissa situationer förväntas använda våld. Miljöpartiet anser att det är viktigt att inte enbart tala om våldet i generella termer, utan att en könsanalys måste läggas på våldet. Det går inte att smita från det faktum att det främst är mäns våld på alla nivåer som är problemet. Miljöpartiet anser att forskning om dessa problem och utvecklande av strategier för att komma till rätta med dessa måste ges mycket hög prioritet. Något som saknas är åtgärder med fokus på dem som använder våld, inriktade på behandling och prevention. Arbetet måste vara riktat både mot strukturer och mot den enskilde mannen. Dessa åtgärder med fokus på männen skall ske parallellt med stöd och hjälp till utsatta kvinnor. Behandlingsprogram för män som har använt våld finns och används bl.a. inom kriminalvården. Miljöpartiet vill att regeringen skall stimulera förebyggande arbete på detta område samt aktivt arbeta för ökad tillgång till behandlingsverksamhet för män som använder eller har använt våld.

Hiv, sexualitet och reproduktiv hälsa

Trygg sexualitet som är fri från fördomar, tvång, våld och diskriminering är viktig för att människor skall må bra. Synen på sexualiteten i samhället betyder mycket och avgör om t.ex. homo- eller bisexuella utsätts för fördomar och diskriminering, med ohälsa som följd. Den är också viktig för kvinnors hälsa eftersom en förnedrande syn på kvinnors sexualitet leder till tvång och våld, och därmed ohälsa.

Både sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter är vanligast bland unga människor. Rådgivning om preventivmedel och om hur man förebygger sexuellt överförbara sjukdomar bör vara lättillgänglig och vända sig till både män, kvinnor, pojkar och flickor. Ungdomar har rätt till saklig sexualkunskap ur både ett hetero- och ett homoperspektiv, och undervisningen skall förmedla en öppen syn på människors sexuella läggning. Den skall också ta hänsyn till människors skilda förutsättningar utifrån etnicitet, kultur, religion och eventuella funktionshinder.

Förra året upptäcktes 425 nya fall av hiv i Sverige, vilket är den högsta siffran på 20 år. Oroande är också de problem som finns i fråga om biverkningar och resistensutveckling till följd av läkemedelsbehandling. Det finns anledning att arbeta för minskade tabun och ökad kunskap kring hiv/aids för att synen på sjukdomen skall förändras och bli mer realistisk och tolerant. Den effektiva hivprevention som har bedrivits i Sverige beror till stor del på frivilligorganisationernas arbete. Det är viktigt att dessa inte glöms bort i fördelningen av statliga medel.

Även förekomsten av klamydia ökar. Vissa sexuellt överförbara sjukdomar kan, om de inte behandlas, leda till allvarliga komplikationer som infertilitet, utomkvedshavandeskap och livmoderhalscancer. Hälsorisker som har samband med sexuellt beteende förebyggs bäst genom att stärka individens egen identitet, självkänsla och förmåga att hantera relationer till andra. Arbetet bör inriktas på det friska och det positiva utan att hälsoriskerna för den skall negligeras. Dessa frågor är av stor betydelse för en god folkhälsa.

Demokrati och frihet

Delaktighet och inflytande har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Reellt inflytande innebär bl.a. att som konsument ha möjlighet att göra fria och upplysta val. Konsumenter skall ha möjlighet att bedöma om en vara framställs på ett, ur rättvis- och miljösynpunkt, acceptabelt sätt. Vi arbetar för att få lagar som garanterar fullständig konsumentupplysning, starka konsumentorganisationer och tydliga rättigheter för konsumenten. Vi anser att det är viktigt att införa kvalitets- och hälsokontroller av varor och tjänster. Starkare skydd behövs även för offentliga tjänster som skola, vård och omsorg där medborgarna idag många gånger saknar möjlighet att ställa krav. Det offentliga skall ha möjlighet att utnyttja sin konsumentmakt genom att ställa krav på sociala och miljökriterier i den offentliga upphandlingen.

Köpsfrid, eller begränsning av reklam, är något som behöver utvecklas. Reklam försvårar ofta konsumenternas möjligheter att göra fria val. Den spelar gärna på människors osäkerhet och känslor i stället för att ge saklig varuinformation. Konsumtionssamhället hålls vid liv av skapade och konstlade behov. Dessutom gynnar reklam stora och kapitalstarka företag på mindre företags bekostnad. Vi har heller inte möjlighet att välja bort all reklam ur våra liv, utan matas ständigt med kommersiella budskap så snart vi lämnar hemmet. Miljöpartiet vill begränsa reklamens utbredning och motarbeta reklam som inte efterfrågas. Public service skall vara fri från reklam. Reklam riktad mot barn under tolv år skall vara förbjudet och vi vill att förskolor och skolor skall vara fredade från reklam. Vi ser det som viktigt att kommunerna är restriktiva i sin hållning till reklam i offentliga miljöer.

Vi motsätter oss den ökande sexualiseringen av det offentliga rummet. Människor måste kunna återta rätten till sina tankar och sin integritet. Sexistisk reklam och annan objektifiering av kvinnor och män skall vara förbjuden. Också reklam som skapar en snedvriden bild av relationen mellan man och kvinna skall ifrågasättas.

Utvecklingen mot allt fler och större stormarknader förstärker denna trend mot minskad köpsfrid, och bidrar till att allt färre kan klara sina dagliga inköp inom gång- och cykelavstånd. Att samhället tillåter en utveckling där bilen blir en förutsättning, innebär en diskriminering av många både unga och gamla. Levande stadskärnor och närbutiker underlättar daglig motion för äldre och ger förutsättningar för att på egen hand klara sig högre upp i åldern. Detta är en viktig del för självkänslan och därmed för hälsan.

Fel! Okänt namn på

Kortare arbetstid

Vi driver frågan om sänkt arbetstid av flera skäl, däribland folkhälsan. Dagens samhällssystem är ohållbart inte bara produktionsmässigt utan också miljömässigt och socialt. Vi anser att samhället behöver växa utifrån en världsbild som inte är inriktad på materiell konsumtion utan mer på solidaritet, självtillit och livskvalitet. Konsumtionssamhället och de allt högre kraven på produktivitet leder till stressrelaterade sjukdomar som ångest, oro, sömnsvårigheter, depression, högt blodtryck och psykosomatiska symtom. Om vi inför sex timmars arbetsdag får vi ett bättre samhälle med mer tid för varandra och för annat än arbete, och därigenom bättre hälsa samt mindre sjukdom. De sociala vinsterna är stora. Det är orimligt att stora grupper arbetar så mycket att de blir sjuka samtidigt som andra inte får arbeta alls. Vi kräver därför en generell arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag.

Mobilstrålning

Bristen på konsumentinformation om strålning från mobiltelefoner är stor. Sällan eller aldrig förekommer uppgifter på mobilerna eller i marknadsföringen om strålningen, trots regelbundna larmrapporter om hälsoriskerna med stor användning, speciellt för barn och ungdomar. En EU-studie där tolv forskargrupper deltog visar att mobilstrålning kan orsaka skador på arvsmassan i form av DNA-brott. Andra studier visar på risker med celldöd, skador på nervceller och förändringar på könsceller. Senast varnade en studie från brittiska strålskyddsinstitutet för riskerna med att barn använder mobiltelefoner i ökad omfattning.

Miljöpartiet de gröna har länge krävt en mer aktiv roll från samhället när det gäller mobiltelefoner och strålning. Det är uppenbart att tillverkarna inte tagit allmänhetens oro på tillräckligt stort allvar – bolagen borde informera bättre. Statens strålskyddsinstitut skulle kunna ta fram en egen aktuell förteckning, precis som deras tyska motsvarighet har gjort. Konsumentverket skulle kunna kräva att uppgift om strålning finns i bolagens marknadsföring. En miljö- och konsumentmärkning skulle tala om för alla köpare och inköpare att telefonerna uppfyller vissa grundkrav. Vi anser också att staten skulle kunna använda sin makt som stor upphandlare för att stödja en sådan märkning.

I Sverige har vi haft föreskrifter om arbete med radiofrekvent strålning och högfrekventa elektromagnetiska fält sedan 1976. Den nu gällande föreskriften är utgiven av Arbetsmiljöverket och heter ASF 1987:2. För allmänheten finns däremot inga myndighetsföreskrifter, endast en rekommendation från EU från 1999 om gränsvärden för allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält. Vi vill därför att regeringen tar fram nationella gränsvärden för strålning från mobiltelefoner. Vi vill även att staten går före i sin egen upphandling och enbart köper märkta lågstrålande mobiltelefoner. Regeringen bör ge myndigheterna i uppdrag att ta fram rekommendationer för användare samt krav på märkning av mobiltelefoner. Krav bör ställas på tillverkarna att tydligare redovisa strålningsvärden i sin marknadsföring. Det är dessutom mycket vik-

tigt att säkra att forskningsuppdrag kring mobiltelefoner och strålning ges till forskargrupper som är oberoende av mobiltelefoniindustrin.

Elöverkänslighet

Elöverkänslighet drabbar allt fler människor. Forskningen kan idag inte peka på några säkra samband mellan exponering för el och de allergiska symtom som finns. Att människor tydligt upplever dessa samband gör dock att samhället måste ta problemen på allvar. Många människor vittnar om att de möter oförstående och misstänksamhet när de berättar om sina symtom, trots att elöverkänslighet är klassat som ett funktionshinder. Många gånger är elöverkänsliga även känsliga för kemikalier, ljud och ljus. Människor som drabbas måste få adekvat hjälp, t.ex. bostadsanpassningsbidrag till elsanering för att klara sitt boende.

Miljöpartiet ser det som betydelsefullt att varje kommun reserverar områden i översikts- och detaljplaner som är lågstrålände, och tydligt informerar kommuninvånarna om var master planeras och om möjligheten att överklaga. Lågstrålände zoner är inte enbart ett intresse för elöverkänsliga utan kan även vara ett alternativ för dem som genom att undvika hög exponering vill förebygga eventuell överkänslighet. Vi anser att det är angeläget med ökade forskningsinsatser kring elöverkänslighet. Miljöpartiet anser att regeringen bör få i uppdrag att samla in kunskaper för att utröna hur elöverkänsligas behov tillgodoses i dag.

Spelberoende

Enligt Spelinstitutet har mellan 130 000 och 150 000 svenskar någon form av spelproblem, varav 25 000–50 000 är svårt spelberoende och behöver akut hjälp. De senaste åren har spelmarknaden förändrats, t.ex. lockar pokerspel på Internet allt fler. På Spelinstitutets telefonlinje har antalet samtal som rör nätpoker fyrfaldigats under loppet av ett halvår. Spelformen marknadsförs flitigt i medierna och tv sänder från pokerturneringar. Bland de spelberoende är män, unga och personer med utländsk bakgrund överrepresenterade, enligt Spelinstitutet.

Nästan hälften (48 procent) av kommunerna har ingen handlingsplan för spelmissbruk visar en färsk undersökning av Vårdförbundet. Flera kommuner arbetar inte aktivt med spelberoende eftersom varken hälso- och sjukvårdslagen eller socialtjänstlagen säger något om gruppen spelmissbrukare. De sociala följderna av spelberoende, där även anhöriga och vänner kommer till skada, behöver synliggöras.

Med de kunskaper vi idag har om penningtvätt vid statliga kasinon och om problem för dem som fastnar i spelmissbruk och deras anhöriga kan man ifrågasätta om det bästa inte vore att stänga de statliga kasinon som hittills öppnats. I syfte att få ett underlag för de åtgärder som rimligen måste vidtas för att bromsa en mycket oroande utveckling föreslår Miljöpartiet därför en utredning om de skadliga följderna av spel och spelande.

När det gäller reklam för spel finns i dag ett förbud för icke-svenska spelanordnare att marknadsföra sina produkter i Sverige. Vi vill att ett förbud

Fel! Okänt namn på

skall införas mot reklam, annonsering och marknadsföring av alla spel om pengar, som skall gälla även svenska spelanordnare.
Stockholm den 29 september 2005

Maria Wetterstrand (mp)

Peter Eriksson (mp)

Leif Björnlod (mp)

Barbro Feltzing (mp)

Lotta Hedström (mp)

Ulf Holm (mp)

Mona Jönsson (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Karin Svensson Smith (-)

Lars Ångström (mp)

Jan Lindholm (mp)

Åsa Domeij (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Mikael Johansson (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Mikaela Valtersson (mp)